

Vertinimas ugdant

Vertinimas siekiant ilgalaikių ugdymo tikslų:

VERTINIMAS UGDANT

Ką darome?

- atliekame formuojamąjį mokinių pasiekimų vertinimą;
- atliekame diagnostinį mokinių pasiekimų vertinimą;
- atliekame apibendrinamąjį mokinių pasiekimų vertinimą.

Kaip atliekame formuojamąjį vertinimą, siekdami ilgalaikių ugdymo tikslų?

Mokslo metų pradžioje rengiame ilgalaikius (metų) planus, kuriuose numatome, kokių rezultatų pasieksime per metus su savo klase. Ilgalaikiai tikslai – mums kaip kompasu rodyklė: jie nurodo bendrą kryptį, kuria drauge su mokiniais turime eiti. Tam, kad nenukryptume nuo užsibrėžtų ugdymo tikslų, galėtume juos prirėkusi koreguoti ir sukongretinti kiekvienam vaikui. Ugdymo proceso metu nuolat stebime, kaip sekasi siekti užsibrėžtų ugdymo rezultatų, nuolat atliekame įvairias vertinimo procedūras.

Kasdieniam darbe daugiausia dėmesio skiriame formuojamajam vertinimui.

Apie formuojamąjį vertinimą ugdymą reglamentuojančiuose dokumentuose.

Formuojamasis vertinimas – nuolatinis vertinimas ugdymo proceso metu, kuris padeda numatyti mokymosi perspektyvą, patiprinti daromą pažangą, skatina mokinius mokytiis analizuoti esamus pasiekimus ar mokymosi spragas, sudaro galimybes mokiniams ir mokytojams geranoriškai bendradarbiauti.

(žr. [Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo samprata](#), 2004)

Formuojamasis vertinimas – tai nuolatinis grįžtamasis ryšys, tai pagalba mokiniui mokantis. Jo esmė yra numatyti mokinio mokymosi perspektyvą, mokymosi kelią ir padėti siekti geresnių pagal išgales rezultatų. Formuojamasis vertinimas vyksta nuolat – kiekvieną dieną, kiekvieną pamoką, taip pat ir ne pamokos metu: mes stebime mokinius, renkame ir interpretuojame įrodymus apie tai, kaip jie mokosi, ir naudojame šią informaciją, siekdami juos motyvuoti, padėti įsitraukti į aktyvų mokymosi procesą, ugdytiis mokėjimo mokytiis gebėjimus ir koreguoti savo mokymąsi taip, kad pasiektų aukštesnių ugdymosi rezultatų. Pasitelkdami formuojamąjį vertinimą, mes turime unikalią galimybę dalyvauti mokinio ugdymosi procese, jį patiprinti ir koreguoti tuo metu, kai mokiniui labiausiai to reikia. Svarbiausia yra įsidėmėti, ką iš tiesų mokinys daro gerai ir numatyti tolesnius jo

Kaip atliekame diagnostinį vertinimą, siekdami ilgalaikių ugdymo tikslų?

ugdymosi žingsnius. B. C. Charlton (2007) mokymosi procesą palygina su dėlionė: „Mokytis – tai lyg dėlioti dėlionę. Lygi detalės briauna – tai, ką mokinys žino, jo gebėjimų pamatas. Mokytojas, pasitelkęs formuojamąjį vertinimą, stebi, ką mokinys geba ir gali perprasti tokio dėlionės gabalėlio informaciją. Kai šitai tampa aišku, kyla klausimas: ką mokiniui dar reikės sužinoti? Tai iliustruoja dantytos dėlionės gabalėlio kraštinės“ (p. 19). Mąstydami, kaip geriau sudėlioti tuos „dantytus gabalėlius“, planuojame tolesnį kiekvieno mokinio ir visos klasės mokymąsi. Plačiau apie formuojamąjį vertinimą skaitykite šio skyriaus poskyryje [Vertinimas siekiant pamokos tikslų: VERTINIMAS PAMOKOJE.](#)

Formuojamasis vertinimas yra efektyvus, kai jį siejame su nuolatiniu situacijos diagnozavimu ir grįžtamoju ryšiu. Periodiškai mokiniams skiriame įvairaus pobūdžio (žinių patikrinimo, veiklos, kūrybines ir t. t.) užduotis, kuriomis įvertiname, ko mokiniai jau yra pasiekę, kokias žinias, gebėjimus įgiję, kokias vertybines nuostatas išsiugdę ir kokios likę spragos; tuomet darome sprendimus dėl tolesnio mokymosi, tiksliname ilgalaikę ugdymo perspektyvą. Tai diagnostinis vertinimas, atliekamas baigus tam tikrą etapą ir prieš pradėdant naują.

Apie diagnostinį vertinimą ugdymą reglamentuojančiuose dokumentuose.

Diagnostinis vertinimas – vertinimas, kuriuo naudojamosi siekiant išsiaiškinti mokinio pasiekimus ir padarytą pažangą baigus temą ar kurso dalį, kad būtų galima numatyti tolesnio mokymosi galimybes, suteikti pagalbą įveikiant sunkumus.

(žr. [Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo samprata](#), 2004)

Diagnostinis vertinimas skirtas išsiaiškinti, ar pasiekti tam tikro ugdymo etapo uždaviniai, kam ir kokia pagalba reikalinga, kokie tolesni mokymosi žingsniai, kad būtų pasiekti ilgalaikiai ugdymo tikslai. Jis padeda nustatyti mokymosi stipriąsias puses bei spragas ir yra prasmingas tik tada, kai atliekamas sistemingai, mokiniai ir jų tėvai gauna veiksmingą grįžtamąją informaciją.

Taikydami **diagnostinį vertinimą**:

- aiškiai ir suprantamai nusakome mokiniams laukiamus pasiekimus, išaiškiname vertinimo kriterijus; pasitiksliname, ar mokiniai suprato;
- apgalvojame ir pasirenkame tinkamiausius grįžtamosios informacijos pateikimo būdus, formą ir laiką; teikiame grįžtamąją informaciją mokiniams;
- skatiname ir mokome mokinius palyginti tai, ką jie sužinojo, suprato, išmoko, įvertino, įprasmino, su tuo, ko buvo siekiama, kad jie suprastų, kaip išvengti nesėkmių ir užpildyti mokymosi spragas, adekvačiai vertintų mokymosi rezultatus;
- drauge su mokiniais numatome tolesnio mokymo ir mokymosi uždavinius.

Diagnostinis vertinimas remiasi mokinių stebėjimu, klausinėjimu, klasės ir namų darbų, kontrolinių užduočių rezultatais. Apibendrinus diagnostinės užduoties rezultatus, daroma vertinamoji išvada. Diagnostinio vertinimo išvada gali būti užrašoma šalia diagnostinės užduoties.

Kaip atliekame apibendrinamąjį vertinimą, siekdami ilgalaikių ugdymo tikslų?

Toliau aprašysime kelis informacijos diagnostiniam vertinimui gavimo būdus.

Testavimas.

Mokytojai testus dažniausiai naudoja diagnostiniais tikslais, siekdami nustatyti, kaip pavyko realizuoti konkrečius ugdymo uždavinius. Testai gali būti naudingi:

- kaip svarbus informacijos šaltinis apibendrinant su mokiniais tam tikro mokymo ir mokymosi tarpsnio rezultatus;
- kaip vienas iš informacijos šaltinių atliekant diagnostinį vertinimą, o paskui formuojamąjį vertinimą;
- pateikiant informaciją apie mokymo ir mokymosi rezultatus mokyklos administracijai, tėvams.

Dažnai testais galime įvertinti tik mokinių žinias, informacijos atgaminimo gebėjimus, sunkiau testais „pamatuoti“ aukštesniuosius gebėjimus, kompetencijas. Todėl reikėtų gerai žinoti testų kūrimo pagrindus, kad galėtume savarankiškai susikurti maksimaliai ugdymo tikslus atitinkantį testą, ar įvertinti įvairių leidėjų, vadovėlių autorių parengtų testų kokybę.

Atliktų darbų įvertinimas.

Klasėje ar namuose atlikto darbo įvertinimas yra vienas įprasčiausių mokinių pasiekimų vertinimo būdų. Kad šis metodas būtų veiksmingas, mokinio darbus turėtume kuo greičiau peržiūrėti, tuomet grįžtamoji informacija mokinį pasiektų jam dar neužmiršus atlikto darbo. Gera praktika vertinti darbą dalyvaujant pačiam mokiniui, drauge aptariant rezultatus, jų priežastis. Deja, dėl įvairių priežasčių darbas dažniausiai vertinamas mokiniui nedalyvaujant, ir atliktų darbų įvertinimas virsta ne tokiu efektyviu vertinimo informacijos kaupimo ir perdavimo būdu, koku galėtų būti. Darbų įvertinimas gali būti derinamas su kitomis stebėsenos formomis: peržiūrint darbą, mokytojo sprendimui dažnai įtaką daro stebėjimai, kuriuos jis atliko tuomet, kai klasė dirbo.

Baigiant ilgesnius ar trumpesnius mokymo ciklus (metų, pusmečio, trimestro, projekto skyriaus) atliekame apibendrinamąjį vertinimą.

Apie apibendrinamąjį vertinimą ugdymą reglamentuojančiuose dokumentuose.

Apibendrinamasis vertinimas – vertinimas, naudojamas baigus programą, kursą, modulį. Jo rezultatai formaliai patvirtina mokinio pasiekimus ugdymo programos pabaigoje.

(žr. [Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo samprata](#), 2004)

Apibendrinamuoju vertinimu nustatome, kokius **ilgalaikiame plane** suformuluotus lūkesčius mokinys jau yra pasiekęs ir kokių dar turėtų siekti. Apibendrinamojo vertinimo rezultatai yra skirti suinteresuotiems ugdymo(si) kokybe asmenims ir institucijoms: pirmiausia – mokytojams, mokyklos vadovams, kurie sprendžia apie tolesnio mokymo(si) galimybes, formaliai patvirtina mokymosi rezultatus ugdymo programos pabaigoje, bei kitų švietimo

	institucijų vadovams, kurie vertina institucijos darbą ir /_ar mokytojų veiklą.
--	---

Vertinimas siekiant trumpalaikių ugdymo tikslų:

VERTINIMAS UGDANT

Ką darome?

- atliekame formuojamąjį vertinimą;
- atliekame diagnostinį vertinimą

Kaip atliekame formuojamąjį vertinimą, siekdami trumpalaikių ugdymo tikslų?

Siekdami savaitės tikslų, numatome ugdymo perspektyvą, siektinus rezultatus. Apgalvojame ir numatome, kokias konkrečias vertinimo formas ir strategijas taikysime, kokios užduotys padės nustatyti, kaip sekasi tų tikslų siekti. Baigiantis savaitei ar kitam ilgesniam ugdymo laikotarpiui, įvertiname tam laikotarpiui numatytų ugdymo tikslų pasiektumo lygį.

Kaip atliekame diagnostinį vertinimą, siekdami trumpalaikių ugdymo tikslų

Ką darome?

- atliekame formuojamąjį vertinimą.
- atliekame diagnostinį vertinimą.

Kaip atliekame formuojamąjį vertinimą, siekdami pamokos tikslų?

„Vis geriau pažinti savo mokinius yra svarbiausia mokslo metų užduotis, atliekama ištisus metus“. (Chartlton B. C. Neformaliojo vertinimo strategijos. 2007, p.23)

Kokios formuojamojo vertinimo strategijos dažniausiai taikomos?

Tyrimais įrodyta, kad

Atlikdami formuojamąjį vertinimą pamokoje:

- su mokiniais išsiaiškiname mokymosi uždavinius ir vertinimo kriterijus: labai svarbu, kad pamokos uždaviniai būtų suformuluoti aiškiai, vaikams suprantama kalba. Tam, kad mokiniai juos geriau suvoktų, galime paprašyti mokymosi uždavinius pakartoti, juos priminti mokymosi eigoje. Taip pat ir pasiekimų vertinimo kriterijai turi būti suprantami mokiniams, leidžiantys jiems susidaryti aiškų jų darbo vaizdą; vertiname tai, kas yra numatyta uždaviniuose;
- keldami mokinių pasitikėjimą savo jėgomis ir norą siekti daugiau, nurodydami, kas pavyko, pagrįstai pagirdami, pozityviai skatiname mokymosi motyvaciją;
- drauge su mokiniais numatome tolesnio mokymo ir mokymosi uždavinius, remiamės mokinio ar mokinių grupės pasiekimais, polinkiais, interesais, poreikiais;
- parenkame veiksmingas užduotis, naudojame įvairius mokymo(si) metodus ir strategijas, kad mokinys patirtų sėkmę.

Siekdami, kad formuojamasis vertinimas padėtų mokiniams mokytis, keltų jų motyvaciją, skatintų tobulėti, turėtume numatyti ir naudoti įvairias formuojamojo vertinimo strategijas. Įvairiuose projektuose išbandytos ir tyrimais pagrįstos formuojamojo vertinimo strategijos, skatinančios ir palaikančios mokymąsi, yra:

- grįžtamosios informacijos suteikimas,
- stebėjimas,
- klausymasis, klausinėjimas ir diskusija,
- vienas kito ir savęs vertinimas,
- palankios mokymuisi aplinkos palaikymas.

Toliau apžvelgsime kelių pagrindinių vertinimo strategijų ypatumus.

Grįžtamosios informacijos suteikimas

grįžtamasis ryšys mokantis daug labiau paveikia mokinio rezultatus nei bet koks kitas veiksnys, todėl verta tai padaryti tinkamai. (Petty G. Šiuolaikinis mokymas. 2007, p 544)

„Šiek tiek luktelti – veiksminga vertinimo praktika. Šiuo veiksmu mokiniui ne tik teikiama papildomai laiko susikaupti ir surikiuoti mintis, bet ir parodoma, kad mokytojas vertina, ką sako mokinys, ir atsakymas yra svarbesnis už jo formulavimo trukmę. (B. C. Charlton, 2007, p.38)

Formuojamasis vertinimas vyksta nuolat įvertinant situaciją ir teikiant grįžtamąjį ryšį. Grįžtamojo ryšio informacijos turi būti nei per mažai, nei per daug. Kiekvieną kartą turime nuspręsti, kokia informacija apie mokinių mokymąsi ir pažangą jiems reikalingiausia ir koku būdu ją pateikti. Grįžtamojo ryšio informacija veikia formuojančiai tik tada, kai besimokantysis panaudoja ją mokymosi tobulinimui. „Kalbant apie tai, kas gerintina, reikia duoti konkretų patarimą, kaip „užtaisyti“ spragą tarp dabartinio mokymosi ir to, ko siekiama“ (Pollard A. Refleksyvusis mokymas. 2002, p. 317) Veiksminga grįžtamojo ryšio informacija mokiniui gali būti teikiama įvairiais būdais (žodžiu, raštu) arba neverbaline forma. Kartais pakanka tik pritariamai linktelti ar nusišypsoti, kad mokinys suprastų, jog darbą atlieka tinkamai, kitą kartą reikia individualiai pasikalbėti su mokiniu ir / ar pateikti komentarą raštu ar sutartu ženklu, pavyzdžiui, pažymėti mokinio darbe 2–3 vietas, kurios aiškiai atitinka aptartus vertinimo kriterijus, spalvotu pieštuku arba apibrėžti tik kriterijus atitinkančio darbo dalį (jei mokinys tokią žymėjimo sistemą žino, tai komentarai jau nereikalingi). Atskirais atvejais pakanka visai klasei pateikti tik apibendrintus vertinimo rezultatus, nurodant atliktų darbų privalumus, trūkumus, tipines klaidas bei galimybes siekti aukštesnių rezultatų. Dažnai mokiniai gali patys gauti grįžtamojo ryšio informacijos apie savo mokymąsi ir pažangą, todėl labai svarbu mokyti įsivertinimo būdų ir strategijų, atitinkančių jų amžiaus tarpsnio ypatumus, turimą patirtį.

Stebėjimas

Labai daug vertingos vertinimo informacijos gauname stebėdami mokinius. Tai dažniausiai klasėje taikomas metodas, bet turbūt mažiausiai pripažįstamas kaip vertinimo forma. Kasdieniame gyvenime mes nuolat sprendžiame apie žmones, darome išvadas, kartais remdamiesi visai menkais įrodymais. Šis stebėjimo, išvadų darymo, „pasvėrimo“ ir sprendimo priėmimo procesas gali vykti akimirksniu. Pradinius įspūdžius dažnai tenka pakoreguoti, kai sužinome apie mokinį daugiau. Įvairiose mokymo situacijose turime galimybių vertinti stebėjimu surinktą informaciją, tikrinti ją taikant kitus būdus (pvz., klausinėjimą, diskusiją, testą) ir atvirkščiai, kitais būdais gautą informaciją papildyti stebėjimo metu gauta informacija.

Stebėjimas turėtų būti kryptingas ir sistemingas, sutelktas ir į pavienių mokinių, ir į grupės, ir visos klasės mokymąsi. Stebėjimu galime gauti informacijos apie mokinių socialinę raidą, psichologinius ypatumus ir kt., kurią sunku ar neįmanoma įvertinti kitais būdais. Stebime, kaip mokiniai elgiasi, kaip bendrauja ir bendradarbiauja, kokių pastangų jiems reikia užduočiai atlikti, tikslui pasiekti; atkreipiame dėmesį į tai, kaip jiems sekasi sukaupti dėmesį, įtempti valią, dirbti savarankiškai ar prireikus paprašyti pagalbos; svarbu suvokti, ar vaikas pasitiki savo jėgomis: jei pasitikėjimo trūksta, būtina paskatinti mokinį, parodyti tikėjimą, kad jam pasiseks.

Klausinėjimas, klausymasis ir diskusija

Tai trys natūraliausi būdai, kuriais remdamiesi galime gauti daug ir patikimos informacijos apie mokinių pasiekimus ir daryti vertinamuosius sprendimus. Didžiausias klausymo, klausinėjimo ir diskusijos pranašumas yra betarpiškumas bei interaktyvumas. Panaudoję šiuos būdus, galime išsiaiškinti tikruosius mokinių poreikius, daugiau sužinoti apie tai, ką mokiniai jau žino, ar liko mokymosi spragų, klaidingo supratimo bei imtis tinkamų tolesnių

veiksmų. Turėtume pasinaudoti, siekdami konkrečių tikslų, įvairiais tiksliniais klausimais, kuriais sudominsime mokinius, padėsime įtvirtinti turimas žinias bei gebėjimus, paspartinsime suvokimą, arba patikrinsime, ką mokiniai išmoko.

Norint paskatinti mokinius diskutuoti, vertinga yra panaudoti ir „didžiuosius klausimus“: atvirus klausimus ar problemines užduotis, kurios gali sukelti klasėje aktyvią diskusiją arba paskatinti diskusijas mažomis grupelėmis, ir taip įtraukti daug mokinių. Paprastai kalbant, klausimai užduodami tam, kad būtų iškelta problema ir pradėta diskusija (pokalbis), kuri arba paskatintų mokinį mąstyti apie iškeltą problemą, arba suteiktų mokytojui svarbios informacijos. Vienas iš būdų įtraukti mokinius į diskusiją yra paprašyti pradžioje aptarti savo mintis ir galimus atsakymus porose, o tik tuomet diskutuoti.

Veiksmingi klausimai svarbūs ir tuo, kad jais pasinaudodami galime įsiterpti į mokinių veiklą. Dažnai tai paprasti klausimai, pavyzdžiui: „Kodėl tu taip manai?“ arba „Kaip tu tai galėtum paaiškinti?“, arba pasufleruojant – „Tu gali įrodyti, kad...“, „Norėčiau, kad daugiau papasakotum apie...“, kurie gali suteikti neįkainojamą galimybę praplėsti mokinio mąstymą neatidėliotino grįžtamojo ryšio apie jo darbą dėka.

Įvairioje pedagogams skirtoje literatūroje pastebima, kad dauguma mokytojų, uždavę klausimą, laukia atsakymo mažiau nei vieną sekundę ir užduoda kitą klausimą arba į savo klausimą atsako patys. Trumpo laukimo pasekmė yra ta, kad „veikia“ tik tie klausimai, į kuriuos galima atsakyti greitai, nemąstant, t. y. faktų įsiminimo reikalaujantys klausimai. Išėitis – keisti šią situaciją, t. y. ilgiau palaukti. Atsakymo laukimo laiką reikėtų pratęsti keliomis sekundėmis, kad leistume kiekvienam mokiniui ilgiau pamąstyti, ir kad iš kiekvieno būtų tikimasi atsakymo bei dalyvavimo diskusijoje. Ilgesnis laikas laukiant atsakymo leidžia įtraukti daugiau mokinių į klausimų ir atsakymų aptarimą ir sulaukti išsamesnių atsakymų. Visi atsakymai – ir teisingi, ir klaidingi – gali būti panaudoti supratimui plėsti. Tikslas yra paskatinti ir pagilinti mąstymą, o ne kuo greičiau sulaukti teisingo atsakymo.

Reikėtų užduoti kuo daugiau **vertingų klausimų** (tęstinę klausimų grandinę), t. y. tokių, kurie taip gvildentų problemą plėtodami mokinio supratimą. Tolesnės veiklos turėtų būti mokiniui įdomios ir turtingos, sudarančios progų mokytojui prasmingai įsiterpti.

•Patarimai mokytojui. Ką daryti, siekiant klausinėjimo strategijos efektyvumo?

- *Klausimus siekime su pamokos uždaviniu ir rezultatais.*
- *Klausinėjimo kokybę rodo tokie klausimai, kurie kelia naujus klausimus: „Kodėl taip?“, „Kas, jeigu...?“, „Kaip galėtum paaiškinti...?“.*
- *Sudarykime galimybes mokiniams patiems formuluoti klausimus.*
- *Gabesniems mokiniams suteikime galimybę apibendrinti atsakymus.*
- *Padėkime mokiniams rasti teisingą atsakymą darydami užuominas, pateikdami atsakymo gaires.*
- *Su mokiniais galime susitarti, kad jei nekels rankos, net jeigu jie žino atsakymą į klausimą, tol, kol specialiai to nepaprašysime. Parodykime, kad tikimės, jog visi mokiniai yra pasirengę atsakyti, net jeigu*

jų atsakymas būtų „aš nežinau“.

- *Pateikus klausimą, skirkime mokiniams laiko pagalvoti.*
- *Skatinkime mokinius pasitarti su draugu / grupe, kad tinkamiau suformuluotų atsakymą.*
- *Pasiūlykime keliems mokiniams atsakyti į tą patį klausimą, provokuokime diskusiją klausimais „O kaip tu manai?“, „Ar sutinki su atsakymu?“.*
- *Sudarykime diskusijai palankią aplinką: mokiniai neturi bijoti klysti!*
- *Klausimus planuokime iš anksto, kalbėkime apie tai ir dalykimės veiksmingų klausimų pavyzdžiais su kolegomis.*

Užduočių skyrimas, supratimo tikrinimas

Per pamoką pateikiame mokiniams įvairių užduočių, kurių paskirtis – gauti informacijos apie tai, ką mokinys suvokė, išmoko, įgijo reikiamų gebėjimų, o gal susidūrė su mokymosi sunkumais. Mokytojo profesionalumas ir įgyti įgūdžiai leidžia jam skirti tinkamas ir mokiniams įveikiamas užduotis, kurios drauge išryškina, ko konkretaus mokiniai išmoko. Kasdinių užduočių panaudojimas vertinimo tikslais reiškia, kad tokio vertinimo galimybė dažna ir įprastinė, kad galima tikėtis didelio tokių duomenų pagrįstumo. Kadangi užduotis neatskiriama nuo įprastinio klasės darbo proceso, ji turėtų suteikti daug įžvalgų apie mokinių mokymosi strategijas ir pasiekimus. Neapsiribokime nurodymu mokiniams, ką jie turi padaryti, o paaiškinkime, kaip tai padės jiems suprasti, įgyti patirties, gilesnės nuovokos, ugdytų jų pasitikėjimą savimi, galimybę pritaikyti įgytą žinojimą kitoje gyvenimiškoje situacijoje ir t. t.

Kodėl svarbu ugdyti vienas kito ir savęs vertinimo gebėjimus?

Vienas kito ir savęs vertinimas

Mokiniai pasiekia mokymosi tikslus tik tada, kai juos supranta ir gali įvardyti, ką jie turėtų padaryti, kad šiuos tikslus pasiektų. Vaikai ima dar uoliau mokytis, gerėja išmokimo kokybė, kai jie skatinami patys sau kelti juos ir vertinti pažangą. Norėdami padėti mokiniams geriau suvokti mokymosi tikslus ir vertinimo kriterijus, galėtume jiems jau trečioje–ketvirtoje klasėje, kuomet vaikai yra brandesni, retkarčiais pasiūlyti įvertinti vienas kito darbą. Praktikoje mokinių vienas kito vertinimas tampa svarbia savęs vertinimo sudedamąja dalimi.:

Tiek pedagogai praktikai, tiek teoretikai pastebi, kad:

- vertindami vienas kito darbą, mokiniai ugdomi bendradarbiavimo įpročius ir gebėjimus;
- vienas kito vertinimas padeda mokiniams ugdytis objektyvumą, reikalingą veiksmingam savęs vertinimui;
- mokinių bendradarbiavimas vertingas ir dėl to, kad jie kalbasi ta kalba, kurią natūraliai vartoja, kai nesupranta paaiškinimo, jie drąsiai pertraukia savo bendraamžį, ko nepadarytų diskutuodami su

<p><i>Kaip ugdyti vienas kito darbo vertinimo ir įsivertinimo gebėjimus?</i></p>	<p>mokytoju;</p> <ul style="list-style-type: none"> • yra dar vienas šio darbo perleidimo mokiniams privalumas: mokytojas gali laisvai stebėti ir apmąstyti, kas vyksta, formuoti naudingas pastabas. <p>Tam, kad galėtume veiksmingai taikyti vienas kito ir savo darbo vertinimo strategiją, turėtume pasirūpinti, kad klasėje būtų geranoriški, palankūs vienas kito atžvilgiu tarpusavio santykiai, tolerantiška atmosfera. Vaikams turime padėti suprasti, kad jie vienas kitam turi būti pagalbininkai ir vienas kito darbe pirmiausia ieškoti to, kas padaryta gerai. Tik tuomet ši strategija bus mokiniams naudinga, nepakenks jų santykiams, savimonei, vertybinėms orientacijoms. Daugiau apie mokymuisi palankios aplinkos palaikymą skaitykite skyrelyje <i>Palankios mokymuisi aplinkos palaikymas.</i></p> <p>Toliau aptarsime kelis vienas kito vertinimo ir įsivertinimo gebėjimų ugdymo būdus.</p> <p>„Netikro“ darbo vertinimas (grupėmis, poromis ar savarankiškai). Tam, kad mokiniai galėtų ugdytis vertinimo gebėjimus, mokytojas gali pateikti vertinimui „netikrą“ darbą, t. y. anoniminį darbą, kurį parengė pats mokytojas ar buvę mokiniai. „Netikro“ darbo vertinimo pranašumas yra tas, kad visi mokiniai vertina tą patį darbą, todėl paskui lengviau sekasi diskutuoti klasėje, be to, išvengiame šališkumo. Mokytojas gali pateikti darbą, kuris neatitinka aptartų kriterijų, ar darbe palikti tyčinių klaidų, kurios reikiama kryptimi provokuotų diskusijas. Iš pradžių „netikro“ darbo vertinimą pagal pateiktus kriterijus geriausia atlikti mažose grupelėse, kad mokiniai galėtų vienas kitam padėti. Vėliau mokiniai „netikro“ darbo vertinimą turėtų gebėti atlikti vieni, savo nuomonę pasitikrindami diskusijos metu.</p> <p>Įsivertinimas pagal šviesoforą. Nesudėtinga ir veiksminga, nemažos dalies Lietuvos mokytojų sėkmingai taikoma mokinių savęs vertinimo strategija yra šviesoforo spalvų panaudojimas. Mokiniams siūloma pasižymėti savo darbą žalia, geltona ar raudona spalva priklausomai nuo to, kaip jiems atrodo, kad suprato ir atliko – gerai, iš dalies, prastai. Šios spalvos (ar spalvoti lipdukai) yra savęs vertinimo perteikimo priemonė. Kai mokiniai spalvomis pasižymi darbą, jų galėtume paprašyti patikslinti savo sprendimus grupelėse, susiejant vienas kito ir savęs vertinimą. Šis ryšys gali padėti ugdyti gebėjimus ir veiksmingam savęs vertinimui reikalingą nešališkumą.</p> <p>Kitas būdas yra paprašyti mokinių pirmiausia pažymėti šviesoforo spalvomis dalį darbo ir paskui nustatyti, paprašant pakelti ranką, kurią spalvą – žalią, geltoną ar raudoną – kas pasirinko; vėliau mokytojas gali pasiūlyti susėsti drauge (poromis) žalią ir geltoną spalvą pasirinkusius mokinius tam, kad jie savo problemas aptartų tarpusavyje, tuo tarpu mokinių grupei, pasirinkusiai raudoną spalvą, išsiaiškinti jų klausimus padeda mokytojas. Kad darbas grupėmis pasisektų, daugumai vaikų reikia paaiškinti, kaip elgtis grupėje, t. y. kaip išklausti vienas kitą ir kalbėti po vieną.</p> <p>Baigiant tam tikrą mokymo(si) etapą, pamokų ciklą, susipažinus su diagnostiniu vertinimui skirtos užduoties pavyzdžiu (pvz., testu), galėtume paprašyti mokinių „uždegti šviesoforo spalvas“, o mokinių geltona ir raudona spalva pažymėti testo klausimai gali būti panaudoti nustatant prioritetus tolesnio ugdymo</p>
---	---

plane.

•Patarimai mokytojui. Ką daryti siekiant efektyviau ugdyti mokinių įsivertinimo ir vienas kito vertinimo gebėjimus?

- *Sudarykime mokiniams galimybes pamąstyti ir pasakyti, kas jiems padeda mokytis, kada jiems lengviau mokytis.*
- *Paaiškinkime vertinimo schemą/_kriterijus, akivaizdžiai parodykime juos demonstruodami atliktą darbą.*
- *Paprašykime įsivertinti darbą pagal sutartus kriterijus.*
- *Pratinkime mokinius įsivertinti dirbant poromis ir/_ar mažomis grupėmis.*
- *Suteikime mokiniams galimybių pakalbėti apie tai, ką jie išmoko, kas jiems buvo sunku mokantis.*
- *Skatinkime mokinius diskutuoti kartu apie tai, kaip galima darbą patobulinti.*
- *Duokime mokiniams laiko reflektuoti savo mąstymą, prašykime jų paaiškinti savo mąstymo žingsnius (kaip gavai tokį rezultatą/_atsakymą ir pan.).*
- *Kartu su mokiniais numatykime laiką tolesniems jų mokymosi žingsniams aptarti.*

Kaip palaikyti mokymuisi palankią aplinką?

Palankios mokymuisi aplinkos palaikymas

Formuojamojo vertinimo metu labai svarbu yra formuoti ir palaikyti mokymuisi palankią aplinką. Mokiniai turi nuolat jausti mokytojo ir bendraklasių palaikymą, nebijoti kelti klausimų, klysti. Paaiškinkime mokiniams, kad nieko tokio, jei iš pirmo karto nepavyksta suprasti tam tikrų dalykų: mokymuisi reikia laiko, o kai mokomės, galime klysti. Klaidos taip pat gali būti naudingos, nes jos padeda sužinoti, į ką reikia labiau atkreipti dėmesį, kur daugiau padirbėti. Svarbu, kad mokiniai nebijotų paprašyti paaiškinti, suprastų, kad mokantis kartais naudinga pasakyti „nesuprantu“. Su mokiniais reikėtų sutarti, kad jie niekada nesišaipytų iš bendramokslis klaidos, nes nei vienas nenori būti pašieptas. Skatinkime mokinius padėti vienas kitam, pasak G. Petty (2008), pagalbininkas išmoksta ne mažiau nei tas, kuriam padedama.

Vaikščiodami po klasę, stebėdami, kaip mokiniai atlieka užduotis, stenkimės įsiterpti tik tada, kai esame įsitikinę, kad tai paskatins mokymąsi. Didesnę patirtį turintys mokytojai teigia, kad pastebėjus, jog mokinsys susidūrė su sunkumais, ne visuomet geriausias sprendimas yra tuoj pat bandyti jam padėti. Kartais yra naudinga palaukti, stebėti mokinį toliau, siekiant nustatyti, ką mokinsys jau tikrai geba, kokiomis problemų sprendimo strategijomis gali pasinaudoti savarankiškai. Svarbu iš akių „neišleisti“ visos klasės, kai dirbama su mokiniu individualiai, racionaliai išnaudoti laiką, į mokymosi refleksavimą įtraukti kuo daugiau mokinių. Suteikdami mokiniams paramą, skatinkime

Ar reikia fiksuoti formuojamojo vertinimo informaciją?

juos tobulėti. Turėdami pakankamai informacijos apie mokinių poreikius /_galimybes dirbti individualiai, grupėmis ar visa klase, parinkime tinkamas veiklas.

Dažniausiai formuojamasis vertinimas neformalizuojamas ir nefiksuoja, tačiau prirėikus formuojamojo vertinimo informaciją galime fiksuoti sau patogia forma. Pavyzdžiui, B. C. Charlton (2007) siūlo kiekvieną mėnesį pildyti sąsiuvinį, kuriame po vieną puslapį skiriama kiekvienam klasės mokiniui. Pastabos apie mokinius užrašomos ant lipnių lapelių ir įklijuojamos. Šiuose užrašuose gali būti informacijos apie tai, ką mokinys pasakė, ką padarė, kaip jaučiasi, kuo domisi, kokie socialiniai jo santykiai. Pradžioje užrašai būna padiriki, bet vėliau šią informaciją visai nesunku sutvarkyti taip, kad jie atspindėtų mokinio stipriąsias savybes, domėjimosi sritis, mėgstamą mokymosi stilių ir kt. Nagrinėjant užrašus, reiktų savęs klausti, ar užrašai teikia informacijos apie tai, ką mokinys jau geba, ar pasitelkus užrašus ir žinant Bendrųjų programų reikalavimus, galime planuoti tolesnį mokymąsi?

Plačiau apie vertinimo fiksavimą skaitykite skyrelyje Vertinimo fiksavimas.

Pasvarstykime,

nuo ko pradėti ir ką daryti, kad per pamoką įsivyratų mokyti padedantis vertinimas?

- *Ką naujo pastaruoju metu esate bandę taikyti ugdymo procese tobulindami vertinimą? Gal prasminga būtų pasirinkti ir išbandyti vertinimo strategijas, net ir tas, kurios, atrodytų, reikalauja didelių laiko sąnaudų ir sukelia diskomfortą?*
- *Gal reiktų dar labiau pasistengti formuluojant mokymosi uždavinius? Ar tikrai jie visuomet mokiniams aiškūs ir konkretūs? Kiekvieną pamoką mokiniai turi žinoti ir suprasti, ko mokysis, ką darys, kad išmokyti, ir iš ko supras, sužinos, kad išmoko.*
- *Pabandykite susirasti kolegą toms pačioms naujovėms diegti. Bus daug paprasčiau taikyti, aptarti, koreguoti.*
- *Ieškokite galimybių bendrauti su kolegomis iš kitų mokyklų, turinčių tokios patirties.*
- *Nepamirškite, kad mokyti padedantis vertinimas yra naudingas ir vertingas tiek, kiek gerina mokymo ir mokymosi kokybę. Ieškokite galimybių mokymo ir mokymosi kokybei aptarti su kolegomis ir imkitės veiksmų.*

(pagal Paul Black P. ir kt. [Darbas juodoje dėžėje](#). 2002.)